Valiokunnan lausunto PeVL 33/2026 vp– HE 51/2026 vp

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja rikoslain 17 luvun 7 b §:n muuttamisesta

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja rikoslain 17 luvun 7 b §:n muuttamisesta (HE 51/2026 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- lainsäädäntöneuvos Jutta Gras, sisäministeriö
- poliisitarkastaja Joni Länsivuori, sisäministeriö
- professori Olli Mäenpää
- professori Eeva Nykänen
- professori Elina Pirjatanniemi

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- apulaisprofessori Anu Mutanen
- professori (emeritus) Teuvo Pohjolainen

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia ja rikoslakia.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 12.6.2026.

Hallituksen esitykseen sisältyy lakiehdotusten suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskeva jakso. Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa säätämisjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Valmis
5.0

Valiokunnan lausunto PeVL 33/2026 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Esityksessä ehdotetaan ulkomaalaislain säännöksiä yhdenmukaistettavaksi suhteessa EU-lainsäädäntöön. Esityksessä ehdotetaan, että Schengenin rajasäännöstössä tarkoitettu pääsyn epääminen ja hallinta-asetuksessa tarkoitetut siirtopäätökset erotetaan kansallisesta käännyttämisestä. Euroopan unionin kansalaisten maasta poistamiselle ehdotetaan määritettäväksi yksi menettely, joka nimetään karkottamiseksi. Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen käännyttäminen EU:n ulkopuolelle tilanteessa, jossa hänellä on toisen EU:n jäsenvaltion oleskelulupa, ehdotetaan säänneltäväksi Euroopan unionin tuomioistuimen edellyttämin tavoin. Maasta poistamista ehdotetaan tehostettavaksi täsmentämällä, että myös maastapoistamispäätökseen liittyvän valitusprosessin aikana tehty uusi oleskelulupahakemus johtaisi lähtökohtaisesti hakemuksen hylkäämiseen. Lisäksi ehdotetaan sääntelyä, jolla vältettäisiin tarve tehdä moninkertaisia maastapoistamispäätöksiä.

(2) Esityksen tavoitteena on vaikuttaa siihen, että karkottamispäätöksen saaneet palaavat tai heidät palautetaan lähtömaihin mahdollisimman nopeasti. Lisäksi ehdotettavilla muutoksilla pyritään välttämään tarvetta tehdä moninkertaisia maastapoistamispäätöksiä, jotka kuormittavat viranomaisia ja hidastavat maasta poistamista.

(3) Perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. PeVL 25/2005 vp). Perustuslakivaliokunnan valtiosääntöisiin tehtäviin ei kuitenkaan kuulu kansallisen täytäntöönpanosääntelyn arviointi EU:n aineellisen lainsäädännön kannalta (ks. esim. PeVL 12/2019 vp, PeVL 31/2017 vp). Perustuslakivaliokunta on painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 1/2018 vp, s. 3, PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4).

(4) Ulkomaalaislaki on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 4/2004 vp). Valiokunta viittasi tuolloin siihen, että perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Tämän perustuslain säännöksen lähtökohtana on "kansainvälisen oikeuden voimassa oleva pääsääntö, jonka mukaan ulkomaalaisilla ei ole yleisesti oikeutta asettua toiseen maahan". Perustuslaista ei suoranaisesti johdu erityisiä sisältövaatimuksia kyseiselle lainsäädännölle, vaikkakaan perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan se ei saa olla vastoin kansainvälisiä velvoitteita (HE 309/1993 vp, s. 52/I). Lailla säätämisen vaatimuksesta voidaan perusoikeusuudistuksen mukaan johtaa "paitsi syrjinnän ja mielivallan kielto ulkomaalaisten kohtelussa myös vaatimus maahan pääsyä ja maassa oleskelua koskevien perusteiden ja päätöksentekomenettelyjen sääntelemisestä siten, että hakijoiden oikeusturva taataan" (HE 309/1993 vp, s. 52/I). Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin, ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Lähtökohtana on, että julkisen vallan käytön tulee olla aina palautettavissa eduskunnan säätämässä laissa olevaan toimivaltaperusteeseen (HE 1/1998 vp, s. 74/II). Lailla säätämiseen taas kohdistuu yleinen vaatimus lain täsmällisyydestä ja tarkkuudesta (PeVL 10/2016 vp, s. 3) Näissä puitteissa lainsäätäjällä on harkintavalta.

(5) Ulkomaalaislakiin lisättäväksi ehdotetun 150 d §:n mukaan poliisi voi määrätä maahantulokiellon muualla kuin Suomessa oleskelevalle kolmannen maan kansalaiselle, jos on painavia syitä katsoa, että hän muodostaisi vakavan uhan yleiselle järjestykselle, yleiselle turvallisuudelle tai kansalliselle turvallisuudelle. Kielto voidaan määrätä olemaan voimassa enintään 15 vuoden määräajaksi tai toistaiseksi.

(6) Ehdotetun ulkomaalaislain 145 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaiselle ja hänen Suomessa olevalle aviopuolisolleen tai tähän rinnastettavalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi häntä koskevassa käännyttämistä, maasta karkottamista tai maahantulokiellon määräämistä koskevassa asiassa. Pykälään ehdotettavan uuden 3 momentin mukaan kuulemisvelvollisuus ei kuitenkaan koske tilannetta, jossa maahantulokiellon määräämistä harkitaan 150 d §:n perusteella.

(7) Oikeus tulla kuulluksi kuuluu perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan hyvän hallinnon takeisiin, jotka turvataan lailla. Hyvän hallinnon takeista voidaan kuitenkin säätää vähäisiä poikkeuksia, mikäli niillä ei muuteta hyvän hallinnon perusteita eikä vaaranneta yksilön oikeusturvaa (HE 309/1993 vp, s. 74). Kuulemisesta poikkeamista on hallituksen esityksen perusteluissa (s. 112) perusteltu sillä, että kuuleminen voisi johtaa siihen, että maahantulokieltoon määrättävä henkilö saattaisi välittömästi tiedon kuulemispyrkimyksistä saatuaan pyrkiä Schengen-alueelle jonkin toisen jäsenvaltion kautta. Tällöin Suomen määräämän maahantulokiellon vaikutukset menettäisivät merkityksensä. Asianosaisen kuuleminen maahantulokiellon määräämistä harkittaessa saattaa siten vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen.

(8) Yleislakina hyvän hallinnon perusteita sekä menettelyä hallintoasioissa määrittävän hallintolain sääntelyyn asianosaisen kuulemisesta sisältyy eräitä poikkeuksia kuulemisvelvollisuudesta (ks. myös PeVL 49/2017 vp, s. 7). Hallintolain 34 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan asian saa ratkaista asianosaista kuulematta, jos kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen. Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotettu sääntely, joka sinänsä merkitsee poikkeamista 21 §:n 2 momentin kuulemista koskevasta pääsäännöstä, ei muodostu säätämisjärjestykseen vaikuttavalla tavalla ongelmalliseksi.

(9) Perustuslakivaliokunta korostaa tarvetta soveltaa ehdotettua sääntelyä huolellisesti.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Valiokunnan lausunto PeVL 33/2026 vp

Helsingissä 13.5.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Vestman kok
varapuheenjohtaja Onni Rostila ps
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Karoliina Partanen kok
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Henrik Vuornos kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johannes Heikkonen